

Semantic Relationships in Endocentric Compounds of Gahvarehei Kurdish

Faranak Naderi*

Vol. 15, No. 4, Tome 82
pp. 97-136
September & October
2024

Abstract

In the present article, different types of semantic relationships between the components of endocentric compound words in Gahvarehei Kurdish are investigated. The corpus of the research data includes endocentric compounds that have been obtained from the everyday speech of native speakers of Gahvarehei Kurdish, which is one of the dialects of the southern Kurdish branch and is common in Gahvareh section in Dalahoo County, Kermanshah province, Iran. The results of the research show that endocentric compound words in Gahvarehei Kurdish in terms of structure include: noun-noun head-initial, noun-noun head-final, noun-adjective, adjective-noun and preposition-noun. Various semantic relationships between the components of these structures can be found, such as origin, material, gender, content, possession, use, type, dependence, similarity, instrument, kinship, manner, time, amalgamation, taste, physical condition, age, function, production tools and place. The research findings, which include a list of semantic relationships between the components of endocentric compound words in Southern Kurdish, can be a complement for other lists provided by researchers in other Iranian languages as well as other languages in the world and lead us to a comprehensive classification of different types of semantic relations in compound words.

Keywords: word formation, compounding, compound word, endocentric compound, Southern Kurdish

*

Corresponding Author: Ph.D. in Linguistics, Lecturer at Farhangian University, Khorramabad, Iran; Email: naderifaranak20@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2702-4956>

Received: 12 November 2021
Received in revised form: 17 February 2022
Accepted: 8 March 2022

1. Introduction

Compounding is one of the most important word-formation processes in many languages of the world. In Kurdish, the process of composition, along with derivation, is one of the two main and most widely used processes of word formation. The discussion of semantic relationships between the constituent components of compound words and the presentation of lists or regular classifications of them is one of the important topics in the studies of the field of word formation, especially in the case of endocentric compound words. Our goal in this study is to provide a comprehensive classification of the types of semantic relationships between the components of the noun-noun, noun-adjective, and adjective-noun compounds in Gahvarehei Kurdish. Accordingly, the main question of this study is what are the types of semantic relations in endocentric compound words in Gahvarehei Kurdish?

The research data consists of endocentric compounds collected from the daily speech of Kurdish speakers residing in the city of Gahvareh (Dalahoo County, Kermanshah Province, Iran). The common language type in this region is considered to be one of the southern Kurdish dialects in terms of linguistic characteristics, and it is closely related to the Kalhori dialect, but it has differences with it in terms of phonology and vocabulary.

2. Literature Review

To date, some studies have been conducted on the processes of word formation, and in particular the discussion of compounding and compound words in various Kurdish dialects and varieties, among which the following can be mentioned: process of repetition in Kalhori (Jahanfar, 2017); compound verbs in Kalhori dialect (Afshar & Zarei, 2017); comparison of word-formation processes in Persian and Kurdish languages (Jendo Ismail, 2018); and word-formation processes in Ilami Kurdish dialect (Sherafat, 2020). However, the discussion of the semantic relationship between

components of compound words has been neglected and no study has been conducted in this field. Therefore, we will review studies that have been conducted on the endocentric compound words in Persian and other Iranian languages.

Sabzevari (2010) based on CARIN theory (Competition among Relations in Nominals) has investigated the relationship between the components of Persian compound nouns and the role of this relationship in the semantic classification of these words. He points out that the semantic interpretation of a compound word depends on the relationship between its components and the descriptor of the compound noun (i.e. the non-head element) determines the type of relationship between the head and the dependent. Asi and Badakhshan (1389), after examining the various characteristics of compounding that distinguish compound words from syntactic phrases, have analyzed the types of compounds in Persian. After discussing the types of existing classifications, they finally considered Scalise & Bisetto's classification (2009) as the most complete classification, and based on that, they divided the types of Persian compounds into three main groups: subordinate, attributive, and coordinate, each of which can be exocentric or endocentric. Following Costello and Keane (2000), Sabzevari (2019) considered three types of semantic relations in Persian nouns: 1) relational compounding; 2) Property compounding; 3) Conjunctional compounding.

3. Methodology

The present research was carried out using a descriptive-analytical method and the data collection method was such that the researcher wrote down every compound word that he encountered in his family environment, work environment, and surrounding community in three months (in total 820 cases). Then, based on a criterion called the 'hyponymy test', endocentric compound words were distinguished from other types of compound words. In total, 345 of the collected compound words were of the endocentric type. Finally, the

obtained words have been analyzed and classified in terms of the type of semantic relationship between their components based on the approach of Adams (2001) and Moldovan et al. (2004).

4. Results

The results of the study show that all compound words in Gahvarehei Kurdish are formed around the core axis of the noun category but other lexical categories such as verbs, adjectives, adverbs and so on cannot be in the head position of these words. Dependents can be a noun, adjective, or preposition, and somehow modulate the meaning of the head and limit its inclusion. Therefore, these types of combinations are structurally divided into four types: noun-noun, noun- adjective, Adjective – noun, and preposition – noun. The diversity of semantic relationships between the components of compounds leads to a range of meanings in them. The types of relationships identified in each of the structures examined in this study are as follows:

Table 1

Semantic Relationships in Endocentric Compounds of Gahvarehei Kurdish

Head-initial NOUN-NOUN	origin, gender, content, ownership, usage, type, dependence
Head-final NOUN-NOUN	similarity, instrument, kinship, origin, place, manner, time, content, type
NOUN- ADJECTIVE	color, taste, relationship, physical state, age, gender, sex, function, means of production, origin
ADJECTIVE - NOUN	gender, size, age, physical state
PREPOSITION - NOUN	location

The findings of the research, which includes a list of semantic relationships between components of endocentric compound words in Gahvarehei Kurdish, along with the findings of Iranian researchers such as Sabzevari (2011) and Karimidostan and Vahid (2015) can lead us to provide

a comprehensive classification of the types of semantic relations in compound words in Iranian languages. These findings can also complement the lists provided by researchers of other world languages (such as Adams, 1973; Ryder, 1994; Costello and Keane, 2000; Adams, 2001; Moldovan et al., 2004; Estes and Jones, 2008; Szubert, 2012).

دوماهنامه بین‌المللی

۱۵، ش ۴ (پیاپی ۸۲)، مهر و آبان ۱۴۰۳، صص ۹۷-۱۳۶

مقاله پژوهشی

<http://dori.net/dor/20.1001.1.23223081.1401.0.0.146.8>

روابط معنایی در واژه‌های مرکب درون‌مرکز در کردی گهواره‌ای

فرانک نادری*

دکتری زبان‌شناسی، مدرس دانشگاه فرهنگیان، خرم‌آباد، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۱

چکیده

در مقاله حاضر به بررسی انواع روابط معنایی بین اجزای واژه‌های مرکب درون‌مرکز در کردی گهواره‌ای پرداخته می‌شود. پیکره داده‌های پژوهش مشتمل بر ترکیب‌های درون‌مرکزی است که از گفتار روزمره گویشوران کردی گهواره‌ای به دست آمده است که جزو گویش‌های شاخه کردی جنوبی به حساب می‌آید و در بخش گهواره در شهرستان دالاهو (استان کرمانشاه) رواج دارد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که واژه‌های مرکب درون‌مرکز در گهواره‌ای از لحاظ ساختار عبارت‌انداز اسم - اسم هسته‌آغاز، اسم - اسم هسته‌پایان، اسم - صفت، صفت - اسم و حرف اضافه - اسم. بین اجزای این ساختارها روابط معنایی متنوع و متعددی از قبیل منشأ، ماده سازنده، جنسیت، محتوا، مالکیت، استعمال، نوع، وابستگی، شباهت، ابزار، خویشاوندی، شیوه، زمان، آغستگی، مزه، حالت فیزیکی، سن، نحوه عملکرد، ابزار تولید و مکان را می‌توان یافت. یافته‌های پژوهش که شامل فهرستی از روابط معنایی بین اجزای واژه‌های مرکب درون‌مرکز در کردی جنوبی است، می‌تواند مکمل فهرست‌های ارائه‌شده از سوی پژوهشگران سایر زبان‌های ایرانی و همچنین سایر زبان‌های جهان باشد و ما را به سوی ارائه طبقه‌بندی جامعی از انواع روابط معنایی در واژه‌های مرکب هدایت کند.

واژه‌های کلیدی: واژه‌سازی، ترکیب، واژه مرکب، ترکیب درون‌مرکز، کردی جنوبی.

E-mail: naderifaranak20@gmail.com

* نویسنده مسئول مقاله:

۱. مقدمه

ترکیب^۱ یکی از فرایندهای مهم و اصلی واژه‌سازی در زبان‌های جهان است و عبارت است از کنار هم قرار دادن دو یا چند ریشه در قالب یک واژه واحد (Katamba & Stonham, 2006, p. 350). البته تعاریف متعددی برای این فرایند واژه‌سازی ارائه شده است، اما آنچه که در اینجا اهمیت دارد این است که بین اجزای واژه مرکب^۲ روابط معنایی گوناگونی می‌تواند شکل بگیرد. بحث روابط معنایی بین اجزای سازنده واژه‌های مرکب و ارائه فهرست یا طبقه‌بندی منظمی از آن‌ها، یکی از مباحث مهم در مطالعات حوزه واژه‌سازی و به‌ویژه در مورد واژه‌های مرکب درون‌مرکز^۳ است. واژه مرکب درون‌مرکز به واژه مرکبی گفته می‌شود که دارای هسته معنایی^۴ است؛ این هسته هم بیانگر معنای اصلی واژه مرکب است و هم مقوله واژگانی آن با مقوله واژگان کلیت واژه مرکب یکی است. برای مثال، می‌توان واژه «مارماهی» را نام برد که در آن «ماهی» هسته معنایی و نحوی است. دلیل اصلی اهمیت روابط معنایی بین اجزای واژه مرکب این است که این روابط نقش تعیین‌کننده در درک و تفسیر معنای کلیت واژه حاصل از ترکیب دارد (ten Hacken, 2016, p. 1).

در زبان کردی فرایند ترکیب در کنار اشتقاق یکی از دو فرایند اصلی و پرکاربرد واژه‌سازی به حساب می‌آید و تعداد زیادی از واژه‌های این زبان از نوع مرکب هستند. با توجه به نقش پراهمیت فرایند ترکیب در واژه‌سازی زبان کردی و نظر به اهمیت مبحث روابط معنایی بین اجزای سازنده واژه‌های مرکب و به‌ویژه واژه‌های مرکب درون‌مرکز (به‌خاطر دارا بودن هسته معنایی)، هدف ما در پژوهش حاضر این است که طبقه‌بندی جامعی از انواع روابط معنایی بین اجزای واژه‌های مرکب اسم - اسم، اسم - صفت و صفت - اسم در کردی گهواره‌ای ارائه دهیم. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که انواع روابط معنایی در واژه‌های مرکب درون‌مرکز در کردی گهواره‌ای کدامند؟ فرضیه ما این است که در این واژه‌ها انواع مختلفی از روابط معنایی شامل مالکیت، منشأ، سبب، کاربرد، مکان، زمان، جنس، رنگ و اندازه یافت می‌شوند. داده‌های پژوهش متشکل از واژه‌های مرکب درون‌مرکزی است که از گفتار روزمره گویشوران کردزبان ساکن در بخش گهواره (واقع در شهرستان دالاهو، استان کرمانشاه) گردآوری شده است. گونه زبانی رایج در این منطقه از لحاظ مشخصات زبانی جزو گویش‌های کردی جنوبی به حساب می‌آید و دارای قرابت زیادی با گویش کلهری است، اما در

بخش واج‌شناسی و واژگان تفاوت‌هایی با آن دارد. به دلیل اینکه بخش گهواره مرکز اصلی گویش موردنظر ما در این پژوهش است، آن را گویش گهواره‌ای می‌نامیم.

۲. پیشینه پژوهش

تا به امروز درباره فرایندهای واژه‌سازی و به‌ویژه بحث ترکیب و واژه‌های مرکب در گویش‌ها و گونه‌های مختلف کردی جنوبی مطالعات نسبتاً قابل توجهی صورت گرفته است که از میان آن‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد: فرایند تکرار (یا دوگان‌سازی) در کردی کلهری (جهان‌فر، ۱۳۹۵)، فعل‌های مرکب در گویش کلهری (افشار و زارعی، ۱۳۹۵)، مقایسه واژه‌سازی در زبان‌های فارسی و کردی (چندو اسماعیل، ۱۳۹۶) و فرایندهای واژه‌سازی در گویش کردی ایلامی (شرافت، ۱۳۹۸). با وجود این، بحث رابطه معنایی بین اجزای سازنده واژه‌های مرکب مورد غفلت واقع شده و مطالعه‌ای در این زمینه صورت نگرفته است. بنابراین در ادامه این بخش به بررسی مطالعاتی می‌پردازیم که درباره واژه‌های مرکب درون‌مرکز در زبان فارسی و دیگر زبان‌های ایرانی انجام شده است.

یاراحمدزهی (۱۳۸۸) اسم‌ها و صفت‌های مرکب درون‌مرکز فارسی را از لحاظ جایگاه هسته نحوی (که هسته معنایی آن نیز هست) به این صورت طبقه‌بندی می‌کند: (۱) اسم مرکب درون‌مرکز: الف) هسته‌ابتدا: شامل اسم + صفت (جاروبرقی) و اسم + اسم (میزمطالعه)؛ ب) هسته‌انتها: شامل صفت + اسم (بزرگراه) و اسم + اسم (مهمان‌خانه). (۲) صفت مرکب درون‌مرکز: الف) هسته‌ابتدا: شامل صفت ساده/فاعلی/مفعولی + اسم (درنده‌خوی)؛ ب) هسته‌انتها: شامل اسم + صفت ساده/فاعلی/مفعولی/حالت (ساقه‌بلند).

سبزواری (۱۳۸۸) براساس نظریه کارین^۵ (مخفف رقابت میان رابطه‌ها در اسامی مرکب) به بررسی رابطه بین اجزای اسامی مرکب فارسی و نقش این رابطه در طبقه‌بندی معنایی این واژه‌ها پرداخته است. وی اشاره می‌کند که تعبیر معنایی یک واژه مرکب به نحوه رابطه بین اجزای آن بستگی دارد و در حالت بی‌نشان، توصیفگر اسم مرکب (یعنی عنصر غیرهسته) تعیین‌کننده نوع رابطه بین هسته و وابسته است. سبزواری مهم‌ترین روابط معنایی موجود بین هسته و وابسته در اسامی مرکب فارسی را شامل موارد زیر دانسته است:

رابطه زمانی: مانند امام‌جمعه، نمازصبح.

رابطه مکانی: مانند آلوبخارا، بادام هندی.
 رابطه منظوری و کارکردی: مانند تخت‌خواب، آب‌باطری.
 رابطه منشأیی: مانند آب‌غوره، آب‌جو.
 رابطه جزء از کل: مانند آجرپاره، آهن‌پاره.
 رابطه سببی: مانند تب‌خال، سیلاب.
 رابطه ابزاری: مانند آچارچرخ، انبردست.
 رابطه دارای ویژگی: مانند آلوخشکه، پفک‌نمکی.
 رابطه موضوعی: مانند اضافه‌حقوق، اجاره‌خانه.

عاصی و بدخشان (۱۳۸۹) پس از بررسی ویژگی‌های مختلف ترکیب که موجب تمایز آن‌ها از گروه‌های نحوی می‌شود، انواع واژه‌های مرکب زبان فارسی را تحلیل کرده‌اند. آن‌ها پس از بحث درباره انواع طبقه‌بندی‌های موجود، در نهایت طبقه‌بندی اسکالیس و بیستو (Scalise & Bisetto, 2009) را کامل‌ترین رده‌بندی دانسته‌اند و براساس آن انواع ترکیب‌های فارسی را به سه گروه اصلی وابسته، اسنادی و همپایه تقسیم کرده‌اند که هر یک از آن‌ها می‌توانند برون‌مرکز یا درون‌مرکز باشند. کریمی‌دوستان و وحید (۱۳۹۲) براساس معناشناسی مفهومی (Jackendoff, 2002) انواع روابط معنایی در واژه‌های مرکب اسم - اسم فارسی را شامل یازده مورد دانسته‌اند: ۱) نوع: یک اسم به‌منزله نوعی از اسم دیگر به‌شمار می‌رود. این الگوی معنایی هم در ترکیب‌های هسته‌آغاز و هم هسته‌پایان مشاهده می‌شود، مانند بچه‌گربه و آهوبره؛ ۲) طرح‌واره موضوعی: اسم اول اسم دوم را به‌عنوان موضوع خود می‌پذیرد یا بالعکس. این قبیل واژه‌ها اغلب ساخت اضافی (مضاف و مضاف‌الیه) دارند، مانند برادرزن، دفتاریار، پنبه‌دانه؛ ۳) هم‌پایگی: دو اسم تشکیل‌دهنده ترکیب با یکدیگر رابطه عطفی/همپایگی دارند، مانند خواهربرادر، بلوزشلوار؛ ۴) شباهت: در این نوع از ترکیب‌های الگوی شباهت دیده می‌شود و شامل آن دسته از اضافات تشبیهی و استعاری است که تبدیل به واژه مرکب شده‌اند، مانند اره‌ماهی، شیرمرد، سروقد؛ ۵) مالکیت: شامل اضافات ملکی است که در آن‌ها رابطه مالک و مملوک برقرار است، مانند آینه سکندر، مرغ سلیمان؛ ۶) واقع شدن (مکان/زمان): مفهوم واقع شدن در زمان یا واقع شدن در مکان را القا می‌کنند، مانند آب‌انبار، استخوان‌درد، نمازجمعه؛ ۷) محتوا: در آن‌ها رابطه معنایی «حاوی چیزی بودن/تشکیل شدن از چیزی» به چشم می‌خورد، مانند باقلاپلو، رشته‌پلو؛

۸) سبب: یک اسم سبب اسم دیگر می‌شود، مانند چشم‌زخم و تیخال؛ ۹) طبقه‌بندی: یک اسم به دسته‌بندی کردن اسم دیگر کمک می‌کند، مانند آب‌مقطر، شاه‌انجیر؛ ۱۰) منشأ: یک اسم، منبع و منشأ اسم دیگر است، مانند آبلیمو، آسمان‌غره؛ ۱۱) جنس: یک اسم، جنس اسم دیگر را بیان می‌کند، مانند قلم‌مو، پولادسُم.

سبزواری (۱۳۹۷) به پیروی از کاستلو و کین (Costello & Keane, 2000)، شیوه ترکیب مفهوم‌ها و انواع روابط معنایی موجود در اسم‌های درون‌مرکز فارسی را بر سه گونه دانسته است: ۱) ترکیب رابطه‌ای^۷ که در آن دو مفهوم ترکیبی به نوعی به هم پیوند می‌خورند، مانند بادام زمینی، صفحه‌کلید؛ ۲) ترکیب کیفی^۸ که در آن کیفیت و ویژگی از یک مفهوم به مفهوم دیگر منتقل می‌شود، مانند اردک‌ماهی، آچارشلاقی؛ ۳) ترکیب پیوندی^۹ که در آن هر دو مفهوم به یک اندازه در ترکیب شرکت دارند، مانند کاردانش، شیربرنج.

بحث روابط معنایی بین اجزای واژه مرکب علاوه بر زبان فارسی در برخی از دیگر زبان‌های ایرانی نیز تا حدی مورد توجه قرار گرفته است. ملکی (۱۳۹۲) براساس طبقه‌بندی بیستو و اسکالیس (2005) واژه‌های مرکب در زبان راجی را شامل سه طبقه همپایه، تابعی و توصیفی دانسته و هر طبقه را به دو گروه درون‌مرکز و برون‌مرکز تقسیم کرده است. وی ترکیب‌های درون‌مرکز را نیز به دو گروه راست‌هسته و چپ‌هسته طبقه‌بندی کرده است. نادری (۱۴۰۰) واژه‌های مرکب غیرفعلی را در زبان لکی بررسی کرده است و بخشی از پژوهش خود را به بحث درباره انواع روابط معنایی در واژه‌های درون‌مرکز گویش لکی الشتری اختصاص داده است. وی براساس طبقه‌بندی آدامز (Adams, 2001)، چند نوع رابطه معنایی را در این دسته از واژه‌ها شناسایی کرده است. نادری، بدخشان و کرانی (۱۴۰۰ الف، ۱۴۰۰ ب، ۱۴۰۱) نیز مطالعه گسترده‌ای درباره انواع ترکیب‌های برون‌مرکز و درون‌مرکز گویش لکی الشتری انجام داده و آن‌ها را از لحاظ معنایی و ساختاری بررسی کرده‌اند.

در زبان‌های مختلف جهان و به‌ویژه در زبان انگلیسی نیز مطالعات زیادی درباره روابط معنایی بین اجزای واژه‌های مرکب صورت گرفته است. مطالعه روابط معنایی بین اجزای واژه‌های مرکب در حوزه‌های زبان‌شناسی (شامل صرف، نحو، معناشناسی، رده‌شناسی)، روان‌شناسی زبان و زبان‌شناسی رایانشی حائز اهمیت است و مطالعات قابل توجهی در این حوزه‌ها صورت گرفته است (Costello & Keane, 2000; Adams, 2001; Tarasova,)

(2013). در یکی از مطالعات اخیر، تاراسوا (2013) به بررسی معنایی واژه‌های مرکب اسم - اسم در زبان انگلیسی پرداخته و روابطی از قبیل مالکیت (مانند animal instinct)، مکان (مانند animal farm)، اجزای تشکیل دهنده (مانند animal world)، منظور (مانند animal care)، منشأ (مانند animal protein)، ابزار (مانند animal tests) و موضوع (مانند animal story) را در این نوع واژه‌ها شناسایی کرده است.

۳. مبانی نظری

مبحث ترکیب یکی از چالش‌انگیزترین مباحث در زبان‌شناسی امروزی است و حجم انبوه مطالعاتی که در این زمینه صورت گرفته و همچنان ادامه دارد نشان‌دهنده اهمیت این فرایند واژه‌سازی در حوزه‌های مختلف زبان‌شناسی از قبیل صرف، نحو، معناشناسی و روان‌شناسی زبان است. یکی از مسائلی که از چند دهه قبل تا به امروز همواره در کانون توجه پژوهشگران حوزه صرف قرار داشته بحث طبقه‌بندی واژه‌های مرکب است که از زمان دست‌نویسان سانسکریت تا به امروز مورد توجه پژوهشگران این حوزه بوده است. در ادامه این بخش از مقاله به معرفی رایج‌ترین طبقه‌بندی ارائه‌شده از انواع واژه‌های مرکب براساس رویکرد بائر (Bauer, 2009, 2017) و بحث درباره روابط معنایی بین اجزای آن‌ها می‌پردازیم.

۳-۱. انواع واژه‌های مرکب

ترکیب عبارت است از کنار هم قرار دادن دو یا چند ریشه در قالب یک واژه واحد (Katamba & Stonham, 2006, p. 350). واژه حاصل از ترکیب را واژه مرکب می‌نامند. رایج‌ترین و معروف‌ترین طبقه‌بندی‌ای که تا به حال برای انواع واژه‌های مرکب ارائه شده است یک طبقه‌بندی چهارگانه براساس هسته معنایی است. بر این اساس، واژه‌های مرکب به چهار دسته درون‌مرکز، برون‌مرکز، متوازن^۱ (یا همپایه) و بدل (یا دوسویه) ۱۱ تقسیم می‌شوند (Spencer, 1991; Katamba, 1993; Bauer, 1983, 2017). اعتقاد به وجود هسته در ترکیب‌ها به حدود یک قرن پیش برمی‌گردد، به طوری که بلومفیلد (Bloomfield, 1933) واژه‌های مرکب درون‌مرکز و برون‌مرکز را براساس مفهوم هسته از هم متمایز کرده است. وی هسته‌دار بودن یا نبودن واژه‌های مرکب

را براساس معیار زیرشمولی^{۱۲} تشخیص می‌دهد و می‌گوید واژه مرکب هسته‌دار (= درون‌مرکز) از لحاظ معنایی زیرشمول هسته خود است.

الف) واژه مرکب درون‌مرکز: در این نوع واژه‌ها، کلیت واژه مرکب از لحاظ معنایی زیرشمول هسته ترکیب است. برای مثال، «چراغ قرمز» و «چراغ راهنما» هر دو نوعی چراغ هستند و در نتیجه درون‌مرکز به حساب می‌آیند و هسته آن‌ها «چراغ» است (Bauer, 2009). از نظر آرونف و فودمن (2011, p. 114)، در واژه مرکب درون‌مرکز، هسته معنای اصلی ترکیب را در خود دارد و مقوله واژگانی آن همان مقوله واژگانی کلیت ترکیب است. برای مثال، در واژه goldfish هسته fish است که هم معنا و هم مقوله واژگانی کلیت را تعیین می‌کند. از آنجا که در واژه‌های مرکب درون‌مرکز هسته می‌تواند هم در ابتدا و هم در انتهای واژه قرار گیرد، آن‌ها را از لحاظ جایگاه هسته به دو طبقه تقسیم می‌کنند: ۱) هسته‌آغاز: در این واژه‌ها هسته در ابتدای واژه مرکب قرار می‌گیرد، مانند مثل چراغ قوه، آب‌غوره و آچارفرانسه. ۲) هسته‌پایان: در واژه‌های مرکب هسته‌پایان، هسته در انتهای واژه می‌آید، از قبیل چشم‌پزشک، اره‌ماهی، سردخانه.

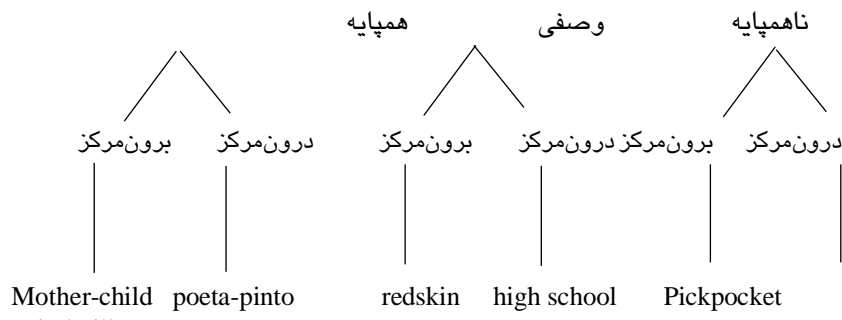
ب) واژه مرکب برون‌مرکز: واژه مرکبی که فاقد هسته معنایی است و در نتیجه، بر مفهومی خارج از اجزای سازنده خود دلالت دارد. مانند «سینه‌سرخ» که دلالت بر نوعی پرند دارد و از لحاظ معنایی زیرشمول هیچ یک از اجزای خود (یعنی سینه و سرخ) نیست.

ج) واژه مرکب متوازن (همپایه): واژه مرکبی که در ساخت آن دو عنصر وجود دارد که هر دو در یک سطح قرار دارند و هیچ یک از آن‌ها پیرو یا وابسته دیگری نیست (Bauer, 2017, p. 83)، مانند «آیین‌شمعدان».

د) واژه مرکب دوسویه (بدل): به واژه مرکبی گفته می‌شود که هر یک از عناصر تشکیل‌دهنده آن نقش هسته داشته باشند و در نتیجه، کلیت ترکیب از لحاظ معنایی هم زیرشمول عنصر اول و هم عنصر دوم باشد. مانند «سرباز معلم» که به فردی اشاره دارد که هم سرباز است و هم معلم است.

فاب (Fab, 1998) واژه‌های مرکب را براساس تعداد هسته‌های آن‌ها به بی‌هسته، تک‌هسته و دوهسته تقسیم کرده است که اولی و دومی به ترتیب معادل برون‌مرکز و درون‌مرکز در طبقه‌بندی بالا هستند و دوهسته دربرگیرنده همپایه و بدل است.

علاوه بر طبقه‌بندی چهارگانه فوق، اسکالیس و بیستو (2009) طبقه‌بندی دیگری برای انواع واژه‌های مرکب در زبان انگلیسی ارائه داده‌اند. این طبقه‌بندی دارای سه سطح است؛ در سطح اول، مرکب‌ها را با توجه به رابطه دستوری بین اجزای تشکیل‌دهنده آن‌ها به سه دسته تقسیم می‌کنند: ناهمپایه^۳، وصفی^۴ و همپایه^۵. در سطح دوم، هر یک از انواع ناهمپایه، وصفی و همپایه با توجه به وجود یا فقدان هسته معنایی می‌توانند درون‌مرکز یا برون‌مرکز باشند. این طبقه‌بندی در واقع یک طبقه‌بندی معنایی - نحوی است که رابطه نحوی و معنایی بین عناصر را به عنوان مبنای تقسیم‌بندی در نظر گرفته است. در ساخت‌های ناهمپایه رابطه بین اجزا از نوع هسته - متمم است، مانند taxi driver (درون‌مرکز) یا pickpocket (برون‌مرکز). در ساخت‌های وصفی رابطه هسته - توصیف‌گر وجود دارد که در آن یک هسته اسمی با صفت یا اسم دیگر توصیف می‌شود، مانند snail mail. در ساخت‌های همپایه سازه‌ها با and به یکدیگر می‌پیوندند. شکل زیر طبقه‌بندی ترکیب‌ها از نظر اسکالیس و بیستو (2009) را نشان می‌دهد.

شکل ۱: واژه‌های مرکب براساس طبقه‌بندی اسکالیس و بیستو (2009)

Figure 1. Compound Words Based on Scalise & Bisetto's Classification (2009, p. 66)

۳-۲. روابط معنایی بین اجزای واژه مرکب

بخش قابل توجهی از مطالعات و نظریه‌پردازی‌های صورت‌گرفته در مورد واژه‌های مرکب و به‌خصوص ترکیب‌های درون‌مرکز حول این موضوع می‌گردد که رابطه معنایی بین اجزای واژه مرکب به چه صورتی است و براساس این رابطه چگونه می‌توان آن‌ها را طبقه‌بندی کرد.

پژوهشگران زیادی سعی در شناسایی و فهرست‌بندی انواع روابط معنایی و طبقه‌بندی ترکیب‌ها بر این اساس داشته‌اند (Adams, 1973, 2001; Ryder, 1994; Costello & Keane, 2000; Moldovan et al., 2004; Estes, Z., & Jones, 2008; Szubert, 2012).

کاستلو و کین (2000) براساس انواع تفسیرهای موجود در ترکیب‌های اسم - اسم، یک طبقه‌بندی پنج‌گانه ارائه کرده‌اند: ۱) رابطه‌ای: نوعی رابطه بین اجزای واژه مرکب وجود دارد. برای مثال، horse knife در انگلیسی دلالت بر چاقویی دارد که برای قصابی اسب‌ها استفاده می‌شود. ۲) کیفی: یکی از ویژگی‌ها یا کیفیات یکی از اجزای ترکیب توسط جزء دیگر بیان می‌شود، مانند «اره‌ماهی» در فارسی. ۳) آمیخته^{۱۶}: مفهوم هر دو جزء سازنده واژه مرکب با هم آمیخته می‌شود و هر دوی آن‌ها به یک اندازه در مفهوم کلیت واژه مرکب سهم دارند، مانند «کت‌شلوار» در فارسی. ۴) پیوندی (یا عطفی): مفهوم کلی واژه مرکب نمونه‌ای از هر دو مفهوم ترکیب‌شونده است، مانند «سربازمعلم» در فارسی. ۵) مفهوم شناخته‌شده^{۱۷}: واژه حاصل از ترکیب بر مفهوم خاصی دلالت دارد که به نوعی با هر دو مفهوم ترکیب‌شونده در ارتباط است، مانند «گلخانه» در فارسی.

آدامز (2001) انواع روابط معنایی بین اجزای اسم‌های درون‌مرکز اسم - اسم را در زبان انگلیسی شامل موارد زیر می‌داند (2001, pp. 83-84):

استعمال^{۱۸}: اسم هسته بر ابزار دلالت دارد و اسم توصیفگر دلالت بر کاربرد و استعمال آن دارد. مانند ignition key (دکمه + جرقه‌زنی) که بر دکمه‌ای دلالت دارد که برای ایجاد جرقه به کار می‌رود.

عملکرد^{۱۹}: اسم توصیفگر دلالت بر نحوه عملکرد مرجع اسم هسته، و بنابراین کل ترکیب دارد. مانند air gun (تفنگ + هوا = تفنگ بادی) که به تفنگی اشاره دارد که با جریان هوای فشرده کار می‌کند.

مکان^{۲۰}: اسم هسته اشاره به مکان یک عمل یا موجودیت دارد. مانند amusement park (سرگرمی + پارک) که به پارکی اشاره دارد که در آن فعالیت‌های سرگرم‌کننده انجام می‌شود. منشأ^{۲۱}: اسم توصیفگر نشان می‌دهد که مرجع واژه مرکب از کجا نشئت می‌گیرد یا در کجا یافت می‌شود. مانند field mouse (مزرعه + موش) که به موشی اشاره دارد که در مزارع یافت می‌شود.

سبب^{۲۲}: اسم هسته یا اسم توصیفگر بیانگر مفهوم سبب است. مانند influenza virus (آنفلوانزا + ویروس) که دلالت بر ویروسی دارد که سبب بروز آنفلوانزا می‌شود. یا sex discrimination (جنس + تبعیض = تبعیض جنسی) که بیانگر تبعیضی است که به سبب جنسیت به وجود می‌آید.

منبع^{۲۳}: اسم هسته یا اسم توصیفگر بیانگر منبع پیدایش دیگری هستند. مانند honey bee (زنبور عسل) که در آن اسم هسته، یعنی زنبور، به منبع پیدایش عسل اشاره دارد؛ یا coal dust (زغال + گرد) که در آن اسم توصیفگر، یعنی زغال، به منبع پیدایش گرد اشاره دارد.

مالکیت^{۲۴}: اسم توصیفگر دلالت به مالک و اسم هسته دلالت بر مملوک دارد. مانند minority rights (حقوق اقلیت) که در آن اسم «اقلیت» مالک و اسم «حقوق» مملوک است.

محتوا^{۲۵}: اسم توصیفگر دلالت بر محتوای (ملموس یا ناملموس) اسم هسته دارد. مانند film festival (فیلم + جشنواره) یا fruit cake (میوه + کیک) که در آن‌ها اسم اول بیانگر محتوای اسم دوم است.

شباهت^{۲۶}: اسم توصیفگر اشاره به مفهومی دارد که اسم هسته شبیه به آن است. مانند box kite (جعبه + کایت) که بر نوعی از کایت شبیه به جعبه دلالت دارد.

مولدوان و همکاران (2004) نیز تعداد ۳۵ رابطه معنایی در سطح صرف و نحو بین اجزای ساختارهای نحوی و صرفی پیدا شناسایی کرده‌اند. برخی از این روابط عبارت‌اند از: مالکیت، خویشاوندی، کنشگری، زمانی، سبب، جزء - کل، تولید، ابزار، مکان، هدف، منبع، شیوه و همراهی.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته و روش گردآوری داده‌ها به این صورت بوده است که پژوهشگر هر واژه مرکبی را که در یک بازه زمانی سه‌ماهه در محیط خانواده، محیط کار و جامعه اطراف خود با آن مواجه شده است یادداشت‌برداری کرده (در مجموع ۸۲۰ مورد) و سپس براساس معیاری به نام «آزمون زیرشمول» که در بخش سوم مقاله توضیح داده شد، واژه‌های مرکب درون‌مرکز را از سایر انواع واژه‌های مرکب متمایز نموده است. در مجموع، ۳۴۵ مورد از واژه‌های مرکب جمع‌آوری شده از نوع درون‌مرکز بوده‌اند. در نهایت، واژه‌های به‌دست‌آمده از لحاظ نوع رابطه معنایی بین اجزای سازنده آن‌ها براساس

رویگرد آدامز (2001) و مولدوان و همکاران (2004) تحلیل و طبقه‌بندی شده‌اند.

۵. تحلیل داده‌ها

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، وجه تمایز واژه مرکب درون‌مرکز با سایر انواع واژه‌های مرکب این است که دارای یک (و تنها یک) هسته معنایی است که هم معنا و هم مقوله واژگانی کلیت واژه را تعیین می‌کند. عنصر دیگر، عنصر غیرهسته، در نقش وابسته ظاهر می‌شود و معنای هسته را به گونه‌ای جرح و تعدیل می‌کند. در نتیجه این جرح و تعدیل معنایی، کلیت واژه مرکب زیرشمول هسته خود قرار می‌گیرد، چرا که عنصر وابسته باعث محدود شدن معنای هسته می‌شود و دامنه شمول آن را کاهش می‌دهد. برای مثال، دو واژه *gænem - kæj* (کاه - گندم) و *gütj - dar* (درخت - زالزالک) را در نظر بگیرید. هر دوی این واژه‌ها از نوع اسم - اسم هسته آغاز هستند. اولی بر کاهی دلالت دارد که از ساقه و برگ گندم به دست آمده است و دومی بر درختی دلالت دارد که میوه آن زالزالک باشد. کاه می‌تواند از گیاهان مختلفی به دست آید، اما وقتی که واژه *gænem* (گندم) به هسته *kæj* (کاه) اضافه می‌شود، دامنه شمول آن را محدود می‌کند تا فقط بر کاه به دست آمده از گیاه گندم دلالت داشته باشد. بنابراین، می‌توان گفت که *gænem - kæj* زیرشمول *kæj* و نوعی *kæj* است. در مورد مثال دوم نیز افزودن واژه *gütj* (زالزالک) باعث محدود شدن دامنه شمول معنایی *dar* (درخت) می‌شود و در نتیجه، واژه مرکب تنها بر نوع خاصی از درخت دلالت خواهد کرد. بنابراین، نقش اصلی عناصر هسته و وابسته در تعیین معنای واژه‌های درون‌مرکز را می‌توان به این صورت بیان کرد: هسته تعیین‌کننده دلالت معنایی واژه مرکب است و وابسته معنای هسته را به گونه‌ای محدود می‌سازد تا کلیت واژه مرکب زیرشمول معنای هسته خود قرار گیرد. در درک و تفسیر معنایی یک واژه مرکب، علاوه بر معنای اجزای آن، نوع رابطه معنایی بین اجزا نیز نقش تعیین‌کننده دارد. تن‌هاکن (2016, p. 1) در این زمینه اشاره می‌کند که وقتی با واژه مرکبی روبه‌رو می‌شویم دو نوع اطلاعات برای پی بردن به معنای آن در اختیار داریم، یکی معنای اجزای سازنده آن‌ها به تنهایی و به صورت مجزا و دیگری رابطه بین اجزا که به سادگی قابل تشخیص نیست. نحوه تشخیص این رابطه یکی از پرسش‌های کلیدی در معناشناسی ترکیب است. در ادامه این بخش به بررسی انواع روابط معنایی بین اجزای ترکیب‌های درون‌مرکز کردی گهواره‌ای می‌پردازیم.

۵ - ۱. اسم - اسم

بخش عمده‌ای از واژه‌های مرکب درون‌مرکز در زبان کردی متشکل از دو اسم هستند که یکی از آن‌ها هسته ترکیب است و دیگری وابسته. واژه مرکب حاصل نیز از مقوله اسم است. از آنجا که هر یک از این دو اسم می‌توانند در نقش هسته ظاهر شوند، این واژه‌ها به‌لحاظ جایگاه هسته قابل تقسیم به دو دسته هسته‌آغاز (یا راست‌هسته) و هسته‌پایان (یا چپ‌هسته) هستند.

۵ - ۱ - ۱. ترکیب اسم - اسم هسته‌آغاز

وجود روابط معنایی متنوع بین اجزای واژه‌های مرکب اسم - اسم باعث تنوع معنایی این واژه‌ها در کردی گهواره‌ای شده است. بنابراین، درک معنای یک واژه مرکب درون‌مرکز هم مستلزم درک معنای اجزای سازنده آن و هم مستلزم درک رابطه معنایی بین آن اجزاست. از آنجا که همه مثال‌هایی که در این بخش بررسی می‌شوند از نوع هسته‌آغاز هستند، در آن‌ها اسم اول هسته ترکیب و اسم دوم وابسته آن است.

(۱) منشأ: عنصر وابسته دلالت بر منشأ هسته دارد؛ یعنی نشان می‌دهد که مفهوم هسته از کجا نشئت گرفته است. برای مثال، در *noxæ - kæj* (کاه - نخود)، واژه *noxæ* (نخود) بیانگر منشأ کاه است؛ پس کلیت ترکیب اشاره به کاهی دارد که از گیاه نخود به دست می‌آید.

آب‌لیمو؛ آبی که منشأ آن لیمو است

?aw - limu

لیمو - آب

?aw - quræ

غوره - آب

kæj - noxæ

نخود - کاه

kæj - gænem

گندم - کاه

xa - kæmuter

کبوتر - تخم

xa - mælüfæk

آب‌غوره؛ آبی که از غوره به دست می‌آید

کاه نخود؛ کاهی که از ساقه و برگ گیاه نخود به دست می‌آید

کاه گندم؛ کاهی که از ساقه و برگ گیاه گندم به دست می‌آید

تخم کبوتر

تخم گنجشک

گنجشک - تخم

riin - dan

روغن حیوانی؛ روغن به دست آمده از دام

دام - روغن

(۲) ماده سازنده: عنصر وابسته نشان می دهد که ماده سازنده یا جنس اسم هسته چیست. برای مثال، در واژه *tir - ʃu* (تیر - چوب)، اسم *ʃu* (چوب) نشان می دهد که تیر (منظور تیر ساختمان است) از جنس چوب است.

tir - ʒahæn

تیر آهنی

آهن - تیر

tir - ʃu

تیر چوبی

چوب - تیر

tæxtæ - ʃu

تخته چوب

چوب - تخته

(۳) محتوا: اسم دوم دلالت بر محتوای اسم اول دارد. به عبارت دیگر، اسم هسته حاوی ماده یا شیئی است که توسط اسم وابسته بیان می شود. برای مثال، در واژه مرکب *qæn - ʒaw* (آب - قند)، واژه *qæn* (قند) بیانگر محتوای آب است.

ʃal - ʒaw

چاه آب؛ چاله آب

آب - چاه

ʒaw - qæn

آب قند

قند - آب

(۴) مالکیت: اسم اول (هسته) مالک اسم دوم است؛ به عبارت دیگر، اسم دوم دلالت بر مملوک اسم هسته دارد.

xawen - maʃ

صاحبخانه

خانه - صاحب

xawen - zæwi

صاحب زمین

زمین - صاحب

xawen - bax

صاحب باغ

باغ - صاحب

۵) استعمال: اسم دوم دلالت بر مورد استعمال و استفاده اسم اول دارد؛ یعنی نشان می‌دهد که اسم هسته برای چه منظوری به کار می‌رود. مثلاً *ʃat* - *tarxinæ* (چاه - ترخینه) دلالت بر چاهی دارد که آن را برای تهیه ترخینه (نوعی خوراک محلی که از ترکیب گندم آسیاب‌شده و پخته‌شده با دوغ محلی درست می‌شود) حفر می‌کنند و مورد استفاده قرار می‌دهند. یا واژه *du* - *tærxinæ* (دوغ - ترخینه) دلالت بر دوغی دارد که برای تهیه ترخینه به کار می‌رود.

ʃal - *tærxinæ*

ترخینه - چاه

چاه ترخینه؛ در زمان‌های قدیم چاهی به عمق حدود یک متر حفر می‌کردند و ترخینه را به مدت ۴ - ۵ شب در آن نگه می‌داشتند تا کامل تخمیر و آماده خشک کردن و مصرف شود.

du - *tærxinæ*

ترخینه - دوغ

دوغی که از آن برای تهیه ترخینه استفاده می‌شود

xejar - *tüæm*

تخم - خیار

خیاری که می‌گذارند تا به اندازه کافی رشد کند و از تخم آن را برای بذر سال بعد نگه می‌دارند

ʃu - *tiri*

نان نازک - چوب

چوب وردنه که برای پهن کردن خمیر تیری از آن استفاده می‌شود

dže - *xæрман*

خرمن - جا

جایی که آن را صاف و تمیز می‌کنند تا محصولات کشاورزی را در آنجا بکوبند و خرمن را آنجا قرار دهند

۶) نوع: اسم دوم نوع اسم اول، یعنی هسته را مشخص می‌کند و بدین وسیله معنای آن را

محدود می‌سازد. برای مثال، واژه مرکب *bæri* - *dar* (درخت - بلوط) دلالت بر درختی دارد که از نوع بلوط است.

dar - *güç*

درخت - زالزالک

درخت زالزالک

dar - *bæri*

بلوط - درخت

درخت بلوط

dar - *tü*

توت - درخت

درخت توت

۷) وابستگی: اسم اول که هسته ترکیب است، به نوعی وابسته به اسم دوم است. اسم دوم غالباً بر اسامی خاص افراد دلالت دارد.

چشمه قنبر؛ چشمه‌ای که به نوعی با فردی به نام قنبر ارتباط دارد

kani - qəməər

قنبر - چشمه

سرآب سیدیعقوب. نام منطقه‌ای در نزدیکی گهواره

æraw - sæjaqu

سیدیعقوب - سرآب

۵-۱-۲. ترکیب اسم - اسم هسته‌پایان

واژه‌های مرکب اسم - اسم هسته‌پایان نیز مانند ترکیب‌های هسته‌آغاز از تنوع معنایی چشمگیری برخوردارند که عمدتاً ناشی از تنوع روابط معنایی بین اجزای تشکیل‌دهنده آن‌هاست.

۱) شباهت: اسم دوم (هسته) از جهت یا جهاتی شبیه به اسم اول (وابسته) است. این شباهت می‌تواند از لحاظ رفتار، شکل، اندازه، رنگ یا سایر ویژگی‌ها باشد. برای مثال، *kor* (شیر - پسر) به پسری دلالت دارد که از لحاظ شجاعت مانند شیر است؛ یا *derek* (آهن - خار/تیغ) اشاره به نوعی خار دارد که از لحاظ سختی و استحکام مانند آهن است.

ʃēræ - kor

شیرپسر؛ پسر دلیر و شجاع

پسر - شیر

ʃēræ - ʒen

شیرزن؛ زن دلیر و شجاع

زن - شیر

ʒasen - derek

درختچه‌ای با خارهای سخت و محکم مانند آهن

خار - آهن

ga - pijag

مرد درشت‌اندام؛ مرد گاو مانند

مرد - گاو

۲) ابزار: اسم هسته بر عملی دلالت دارد که آن عمل توسط اسم وابسته انجام می‌شود.

بنابراین، اسم اول بیانگر ابزار انجام اسم دوم است. برای مثال، *dæræw - das* (داس - درو) دلالت بر درویی دارد که توسط داس انجام می‌شود در حالی که *dæræw - kampa* (کمپاین -

درو) بیانگر درویی است که توسط کمباین انجام می‌گیرد.

ga - jeft شخم زدن توسط گاو

شخم - گاو

meft - dʒæŋ

جنگ و دعوا توسط مشت

جنگ - مشت

fax - dʒæŋ

جنگ کردن بز و گوسفند توسط شاخ

جنگ - شاخ

das - dæɾæw

درویی که قرار است توسط داس انجام شود

درو - داس

kampa - dæɾæw

درویی که قرار است توسط کمباین انجام شود

درو - کمباین

۳) **خویشاوندی: وابستگی خویشاوندی یکی از روابط معنایی پربسامد در واژه‌های مرکب اسم - اسم در زبان کردی است. اسم دوم (یعنی هسته) با اسم اول وابستگی خویشاوندی دارد. برای مثال، zen - bæra (برادر - زن) دلالت بر برادر زن دارد. همان‌طور که می‌بینیم، ترتیب واژه‌های هسته و وابسته در این نوع ساختار در زبان کردی برعکس فارسی است. در فارسی این نوع ساختارها از نوع هسته‌آغاز هستند، مانند «زن برادر» (زن برادر) یا «زن عمو» (زن عمو)، اما در کردی از نوع هسته‌پایان.**

fi - bæra

برادرشوهر

برادر - شوهر

bæra - zen

زن برادر

زن - برادر

mæmu - zen

زن عمو

زن - عمو

xatu - zen

زن دایی

زن - دایی

bawa - zen

زن پدر؛ نامادری

زن - بابا

(۴) منشأ: اسم اول دلالت بر منشأ و سرچشمه اسم دوم (هسته) دارد. برای مثال، در واژه

aw - wæfr (برف - آب)، اسم اول، یعنی wæfr (برف)، منشأ آب را نشان می‌دهد.

lafaw

سیلاب

آب - سیل

waranaw

آب باران؛ آب حاصل از بارش باران

آب - باران

wæfraw

آب برف؛ آب حاصل از ذوب شدن برف‌ها

آب - برف

gotaw

گلاب

آب - گل

(۵) محل: اسم اول دلالت بر محل و جایگاه اسم دوم دارد. برای مثال، در zan - degan (دندان

- درد)، واژه degan (دندان) محل وقوع درد را نشان می‌دهد.

zek - zan

دل‌درد؛ درد شکم

درد - شکم

qol - zan

درد پا؛ درد در ناحیه ساق یا ران پا

درد - پا

(۶) شیوه: اسم دوم که هسته ترکیب است، بر عملی دلالت دارد که شیوه انجام آن توسط

اسم اول بیان می‌شود. برای مثال، در واژه dæraw - gælæ (جمع - درو)، اسم بیانگر

عمل است و کلیت واژه دلالت بر درویی دارد که به صورت دسته‌جمعی انجام می‌گیرد.

gælæ - dæskana

دستکنده دسته‌جمعی

دستکنده - جمع (گله)

gælæ - dæraw

درو دسته‌جمعی

درو - جمع (گله)

گفتنی است که در مثال‌های بالا، دستکنده به عمل برداشت محصول نخود یا عدس توسط

دست اطلاق می‌شود.

(۷) محتوا: اسم اول بر محتوای اسم دوم دلالت دارد، مانند ptaw - sēf (سیب - پلو) که دلالت

بر پلویی دارد که در آن سیب‌زمینی به‌کار رفته است.

sēf - plaw	سیب‌پلو
پلو - سیب	
maŋæ - fəv	شب مهتابی؛ شبی که ماه در آسمان بتابد
شب - ماه	
pæpkæ - guft	کوفته‌ای که در آن گوشت بریزند
گوشت - کوفته	
۸) آغشتگی: اسم دوم (هسته) آغشته یا آلوده به اسم اول است. مانند، ʔaw - fɛtk (چرک - آب) که دلالت آب آلوده به چرک دارد.	
fɛtk - aw	آب چرکین؛ آب آلوده به چرک
آب - چرک	
xæreg - aw	آب گل‌آلود
آب - گل	
zūx - aw	چرک‌آب. خونابه
آب - چرک	
۹) زمان: اسم وابسته بیانگر زمان مربوط به اسم هسته است. برای مثال، wa - paizæ (پاییز - باد) به بادی گفته می‌شود که در فصل پاییز می‌وزد.	
paizæ - bæra	اصطلاحاً به کسی (معمولاً دوست یا خویشاوند) گفته می‌شود که مدت زیادی کم‌پیداست و ناگاه سر و کله‌اش پیدا می‌شود.
برادر - پاییز	
paizæ - wa	بادی که فصل پاییز می‌وزد
باد - پاییز	

۵ - ۲. اسم + صفت

ترکیب اسم با صفت یکی از ترکیب‌های پرکاربرد در زبان کردی است که در آن عنصر اسمی نقش هسته و صفت نقش توصیفگر آن را دارد. در این نوع واژه‌های مرکب، صفت می‌تواند بیانگر یکی از ویژگی‌های متعدد اسم باشد و بدین وسیله دامنه شمول معنایی آن را محدود سازد. برای مثال، هر یک از واژه‌های ma - giskæ (برغاله - ماده) و nēr - giskæ (بزغاله - نر)

دامنه شمول مفهوم بزغاله را براساس جنسیت آن محدود می‌کنند. در ادامه، انواع روابط معنایی میان اجزای ترکیب‌های اسم - صفت را بررسی می‌کنیم.

(۱) رنگ: صفت دلالت بر رنگ مدلول اسم هسته دارد. مانند *siiræ - belfæ* (زالزالک - سرخ) که در آن صفت *siiræ* (سرخ، قرمز) بیانگر رنگ زالزالک است.

نوعی گندم که رنگ آن مایل به زرد است *gænem - zærdæ*

زرد - گندم

گندم سفید *gænem - tʃærmæ*

سفید - گندم

چشمه سیاه *kani - sijæ*

سیاه - چشمه

زالزالک سرخ *belfæ - siiræ*

سرخ - زالزالک

نخود سبز *noxæ - sævz*

سبز - نخود

خر خاکستری‌رنگ *xæræ - bur*

خاکستری - خر

(۲) مزه: صفت بیانگر مزه مدلول اسم هسته است. مثلاً *xæwir - torf* (خمیر - ترش) بیانگر

نوعی خمیر ترش مزه است که از آن به‌عنوان خمیرمایه در پخت و پز استفاده می‌کنند.

خمیر ترش؛ خمیرمایه *xæwir - torf*

ترش - خمیر

فلفل تند *ʔatæt - toni*

تند - فلفل

آدامس تلخ *dʒadʒekæ - taʔæ*

تلخ - آدامس

(۳) نسبت: صفت بیانگر نوعی رابطه نسبت بین اسم هسته و سایر مفاهیم است. این نسبت

می‌تواند بیانگر نسبت مکانی، قومی، ملی، و غیره باشد. برای مثال، واژه *xa - kordi* (تخم مرغ - کردی) بیانگر تخم مرغ محلی است و نسبت آن با قوم کُرد بیان شده است.

lebas - kordi لباس کردی؛ لباس محلی کردها

کردی - لباس

tamatae - kordi

گوجه محلی

کردی - گوجه

xa - kordi

تخم مرغ محلی

کردی - تخم‌مرغ

sēf - zæmini

سیب زمینی

زمینی - سیب

sēf - baxi

سیب درختی

باغی - سیب

gol - baxi

گل باغی؛ گل محمدی

باغی - گل

gæmat - gælei

سگ گله؛ سگی که آن را همراه گله گوسفندان به چرا می‌برند تا مراقب گله

گله‌ای - سگ

باشد

(۴) **حالت فیزیکی:** صفت بر حالت و ویژگی فیزیکی اسم هسته دلالت دارد که می‌تواند موارد

متعددی از قبیل خشک یا تر بودن، زبر یا نرم بودن، کرک‌دار یا صاف بودن و غیره را شامل شود.

xæjar - kotkenæ

نوعی خیار محلی کُرد‌دار

خیار - کرک‌دار

gerdæ - tʃøræ

نوعی نان محلی شبیه به نان‌روغنی

چرب - گرده

bezenæ - kuʃ

بز بدون شاخ

بی‌شاخ - بز

nan - piʃekinæ

نانی که پیچک (نوعی گیاه خوراکی بهاره) را در آن می‌گذارند و

می‌پزند	پیچکی - نان
نان خشک	nanæ - ræqæ
نخود بلبلی؛ نخود سبز	خشک - نان
	noxæ - tær
بزغاله بدون شاخ	تر - نخود
	giskæ - kul
بزغاله‌ای که گوش‌هایش برجسته و رو به بالا باشد	بی‌شاخ - بزغاله
	giskæ - qot
	برجسته - بزغاله
<p>(۵) سن/قدمت: صفت اشاره به سن، عمر یا قدمت مدلول اسم هسته دارد. در این نوع ساختار عمدتاً از دو صفت (کوچک، کم‌سن) و hæraf (بزرگ‌سال) برای بیان سن استفاده می‌شود. این دو صفت می‌توانند برای اشاره به محصولات کشاورزی نیز به کار روند که در این حالت، اولی دلالت بر کشت پاییزه و دومی دلالت بر کشت بهار دارد. علاوه بر این‌ها، صفت kunæ (کهنه) نیز برای بیان قدمت به کار می‌رود.</p>	
بزغاله کم سن و سال	giskæ - kurpæ
	کم‌سن - بزغاله
نخودی که در بهار کشت شده باشد؛ نخود بهار	noxæ - kurpæ
	کم‌سن - نخود
نخودی که در پاییز کشت شده باشد؛ نخود پاییزه	noxæ - hæraf
	سالخورده - نخود
بچه خُرده؛ بچه کم سن و سال	menatæ - werdæ
	خُرده - بچه
پارچه کهنه؛ دستمال کهنه	pæru - kunæ
	کهنه - پارچه
خانه کهنه؛ خانه قدیمی	matæ - kunæ
	کهنه - خانه

۶ جنسیت: صفت بیانگر جنسیت اسم هسته است. عمدتاً دو صفت nēr (نر) و ma (ماده) در این ترکیب به کار می‌روند.

giskæ - nēr	بزغاله نر
نر - بزغاله	
giskæ - ma	بزغاله ماده
ماده - بزغاله	
kaweræ - nēr	بره نر
نر - بره	

۷ جنس: صفت بیانگر جنس اسم هسته است. برای مثال، واژه fæwin - fæn (شَن - چوبین)، دلالت بر شنی دارد که از جنس چوب ساخته شده است. لازم به توضیح است که «شَن» وسیله‌ای چوبی یا فلزی است که چهار چنگال و یه دسته بلند دارد و از آن برای باد دادن خرمن محصولات کشاورزی به منظور جدا کردن گاه از دانه استفاده می‌شود.

fæn - asenin	چنگال آهنی
آهنی - چنگال	
fæn - fæwin	چنگال چوبین

goni - daŋqin	کیسه طلقی مخصوص نگهداری و حمل محصولات کشاورزی
طلقی - کیسه	
goni - guŋfin	کیسه پارچه‌ای مخصوص نگهداری و حمل محصولات کشاورزی
پارچه‌ای - کیسه	
xaneg - xærqin	خانه گلی
گلی - خانه	

۸ نحوه عملکرد: صفت دلالت بر نحوه عملکرد اسم هسته دارد. مثلاً dæsi - dʒaru (چارو - دستی) اشاره به چارویی دارد که عملکرد آن دستی است.

færax - turi	نوعی چراغ که با بخار الکل گرم می‌شود و دارای تور است؛ چراغ زنبوری
توری - چراغ	

mæfjkæ - bærqɪ نوعی مشک که با نیروی برق کار می‌کند و از آن برای تولید محصولات

برقی - مشک لبنی استفاده می‌شود

dʒaru - dæsi جارودستی

دستی - جارو

۹) کنش‌پذیری: صفت از نوع صفت مفعولی است و اسم هسته از لحاظ معنایی کنش‌پذیر عملی است که در صفت بیان شده است. برای مثال، در واژه مرکب sozjag - rün (روغن - سوخته)، صفت مفعولی بیانگر عمل سوختن است که اسم هسته (روغن) از لحاظ معنایی کنش‌پذیر آن به‌شمار می‌آید.

rün - sozjag روغن سوخته

سوخته - روغن

sēf - berfjag سیب زمینی سرخ‌شده

برشته - سیب

qæn - fekjag قند شکسته

شکسته - قند

۱۰) منشأ: صفت بیانگر منشأ اسم هسته است. برای مثال، næwati - rün (روغن - نباتی) به روغنی اطلاق می‌شود که از نبات (= گیاه) به دست می‌آید.

rün - næwati روغن نباتی

نباتی - روغن

۱۱) ابزار تولید: صفت بیانگر ابزاری است که اسم هسته با آن تولید یا تهیه می‌شود.

nan - sadʒi نوعی نان محلی که آن را بر روی ساج می‌پزند

ساجی - نان

۵ - ۳. صفت - اسم

ترکیب صفت - اسم از لحاظ ساختاری عکس ترکیب اسم - صفت است و به همین دلیل آن را گاهی ترکیب وصفی مقلوب می‌نامند. در این نوع ترکیب نیز طیفی از روابط معنایی را می‌توان مشاهده کرد که در ذیل به بررسی آن‌ها می‌پردازیم.

(۱) جنسیت: جزء اول ترکیب، یعنی صفت، دلالت بر جنسیت جزء دوم، یعنی اسم هسته، دارد. برای مثال، در *pefi - nēræ* (نر - گربه)، صفت *nēr* بیانگر جنسیت هسته ترکیب، یعنی *pefi*، است.

nēræ - xær نره‌خر؛ خر نر

خر - نر

dæla - goreg گرگ ماده

گرگ - ماده

nēræ - pefi گربه نر

گربه - نر

(۲) اندازه: صفت بر اندازه اسم هسته دلالت دارد، مانند *das - kołæ* (کوتاه - داس) که به داس کوچکی اشاره دارد که کودکان یا افراد کم‌توان با آن درو می‌کنند.

tīla - rē راه باریک

راه - باریک

tīla - mar مار کوچک و باریک

مار - کوچک

kołæ - das داس کوچک

داس - کوتاه

kołæ - ŋu تکه چوب کوتاه

چوب - کوتاه

werdæ - koŋfek سنگ خرد؛ سنگریزه

سنگ - خرد

(۳) سن: سن و میزان سال‌خوردگی اسم هسته توسط صفت بیان می‌شود. مانند *zen - piræ* (پیر - زن) که در آن جزء اول دلالت بر سن جزء دوم، اسم هسته، دارد.

piræ - zen پیرزن

زن - پیر

piræ - mærd پیرمرد

مرد - پیر

(۴) حالت فیزیکی: صفت دلالت بر حالت فیزیکی اسم هسته دارد.

liq - ʔaw

آب لزج و چسپناک

آب - لزج

ʃəʊr - ʔaw

آب چرب غذاهای گوشتی

آب - چرب

ʃæpæ - rē

راه کج و منحرف؛ راه فرعی

راه - چپ

tarikæ - ʃæw

شب تاریک؛ شبی که ماه در آسمان نباشد و هوا به شدت تاریک

شب - تاریک

شود

ʃæftæ - wa

باد ناموافق

باد - کج

(۵) سایر خصوصیات: در بعضی موارد، صفت دلالت بر خصوصیات خاصی از اسم هسته

ترکیب دارد، مانند پرباران یا کمباران بودن، عاقل و بالغ بودن و غیره.

wɛʃkæ - saʔ

سال خشک؛ سال کمباران

سال - خشک

tærae - saʔ

سال پرباران

سال - تر

kamelæ - ʒen

زن کامل و عاقل؛ زن با کمالات

زن - کامل

۵ - ۴. حرف اضافه - اسم

کم‌بسامدترین ساختاری که در واژه‌های مرکب درون‌مرکز زبان کردی یافت می‌شود، ساختار [حرف اضافه + اسم] است. در پیکره داده‌های پژوهش موارد معدودی از ترکیب حروف اضافه مانند ʒēr (زیر)، baʔa (بالا)، wær (جلو) و nowa (جلو) با اسم مشاهده می‌شود که در جدول زیر ارائه شده‌اند. همان‌طور که از معنای این واژه‌های می‌توان فهمید، نقش حرف اضافه در این

ساختار این است که موقعیت مکانی اسم را، که هسته ترکیب نیز هست، نسبت به یک مکان دیگر بیان کند. برای مثال، tarmæ - wær (جلو - ایوان) به ایوانی گفته می‌شود که در قسمت جلویی خانه قرار گرفته است. بنابراین، رابطه معنایی بین اجزای این نوع واژه‌های مرکب رابطه‌ای مکانی است.

طبقه همکف یا زیرزمین بزرگ در خانه‌های قدیمی zēr - xan

خانه - زیر

bala - xanæ

طبقه بالای خانه

خانه - بالا

wær - tarmæ

ایوانی که در قسمت جلویی خانه قرار گرفته است.

ایوان - جلو

نام کوهی در شهر کرد در شهرستان دالاهو، استان کرمانشاه. از آنجا nowa - küæ

که این کوه جلوی شهر کرد قرار گرفته است آن را به این نام می‌خوانند. کوه - جلو

شام آخر؛ اصطلاحاً به وعده غذای سحری در هنگام روزه‌داری نیز گفته pa - jam

می‌شود. شام - پا

گفتنی است که در ردیف آخر در جدول بالا، واژه pa (پا) نه به عنوان یک اندام‌واژه، بلکه

به عنوان یک حرف اضافه به کار رفته است و در نتیجه دارای معنای استعاری است.

در ترکیب‌های درون‌مرکز کردی گهواره‌های تعامل بین دو حوزه صرف و نحو تجلی

چشمگیری دارد. همان‌طور که بامشادی و انصاریان (۱۳۹۶) نشان داده‌اند، در ساخت اضافه

کردی گهواره‌ای برای نمایش پیوند میان مملوک و مالک از تکواژ اضافه یا هیچ تکواژ افزوده

دیگری استفاده نمی‌شود و اسم‌های مالک و مملوک به سادگی کنار یکدیگر قرار می‌گیرند (مثال a

زیر). البته به جز در مواردی که اسم مملوک به یکی از واژه‌های /a/ یا /æ/ ختم شده باشد (مثال b

زیر).

a) maʔ xaʔtu - m

م - دایی خانه

«خانه دایی‌ام»

b) dæsa - e dær

در تکواژ اضافه - دسته

«دسته در»

همین موضوع در مورد ساختارهای وصفی کردی گهواره‌ای، یعنی زنجیره اسم + صفت، نیز مشاهده می‌شود. در این ساختارها نیز موصوف و صفت بدون دخالت هیچ تکواژ اضافه‌ای کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، مانند مثال زیر که در آن بین اسم *fæwaf* (شلوار) و صفت *tazæ* (تازه، نو) هیچ تکواژ اضافه‌ای قرار نگرفته است:

a) *fæwaf tazæ-kæ-m ha ku?*

کجا هست م - معرفه - نو شلوار

«شلوار نوی من کجاست؟»

فقدان تکواژ اضافه در ساختارهای اضافی و وصفی کردی گهواره‌ای، این ساختارها را مستعد آن کرده است که به سادگی به واژه مرکب تبدیل شوند. از آنجا که گروه‌های نحوی «اسم + اسم» و «اسم + صفت» دارای هسته نحوی و معنایی‌اند، هنگام ورود به حوزه صرف و تبدیل به واژه مرکب، واژه حاصل از نوع درون مرکز خواهد بود.

۶. نتیجه

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که همه واژه‌های مرکب درون مرکز کردی گهواره‌ای حول محور هسته‌ای از مقوله اسم شکل می‌گیرند و دیگر مقوله‌های واژگانی مانند فعل، صفت، قید و غیره نمی‌توانند در نقش هسته این واژه‌ها قرار گیرند. وابسته‌ها می‌توانند از مقوله اسم، صفت یا حرف اضافه باشند و به نوعی معنای هسته را تعدیل و دامنه شمول آن را محدود سازند. بنابراین، این نوع ترکیب‌ها از لحاظ ساختاری به چهار دسته اسم - اسم، اسم - صفت، صفت - اسم و حرف اضافه - اسم تقسیم می‌شوند و تنوع رابطه معنایی بین اجزای ترکیب به پیدایش طیفی از معانی در آن‌ها منجر می‌شود. انواع روابط شناسایی شده در هر یک از ساختارهای بررسی شده در این پژوهش به شرح زیر است:

اسم - اسم هسته‌آغاز: منشأ، جنس، محتوا، مالکیت، استعمال، نوع، وابستگی.

اسم - اسم هسته‌پایان: شباهت، ابزار، خویشاوندی، منشأ، محل، شیوه، زمان، محتوا،

آغستگی، نوع.

اسم - صفت: رنگ، مزه، نسبت، حالت فیزیکی، سن، جنسیت، جنس، نحوه عملکرد، کنش‌پذیری، ابزار تولید، منشأ.

صفت - اسم: جنسیت، اندازه، سن، حالت فیزیکی.

حرف اضافه - اسم: مکان

بنابراین، فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه میان اجزای واژه‌های مرکب در کردی گهواره‌ای انواع مختلفی از روابط معنایی را می‌توان یافت تأیید می‌شود.

از آنجا که در زبان کردی و به‌ویژه کردی جنوبی کسره اضافه کم‌رنگ است و به‌آسانی می‌تواند حذف شود، مرز میان ساخت‌های اضافی و وصفی از یک سو، و واژه‌های مرکب اسم - اسم و صفت از سوی دیگر، بسیار ضعیف است و تعامل گسترده‌ای بین حوزه‌های صرف و نحو مشاهده می‌شود. در اثر این تعامل، ساخت‌های اضافی (با ساختار اسم + اسم) و ساخت‌های وصفی (با ساختار اسم + صفت) در اثر کثرت کاربرد و باهم‌آیی مکرر اجزا، به‌سادگی قابلیت تبدیل به واژه‌های مرکب اسم - اسم و اسم - صفت را پیدا می‌کنند.

با اینکه کردی گهواره‌ای برخلاف زبان‌هایی مانند فارسی یا کردی سورانی، متون مکتوب ندارد، فاقد هر گونه رسانه است و به‌عنوان زبان علم به کار نمی‌رود، اما تنوع معنایی ترکیب‌های درون‌مرکز در این گونه زبانی می‌تواند حاکی از غنا و قدمت آن باشد. یافته‌های پژوهش که شامل فهرستی از روابط معنایی بین اجزای واژه‌های مرکب درون‌مرکز در کردی گهواره‌ای است، در کنار یافته‌های پژوهشگران ایرانی مانند سبزواری (۱۳۸۸) و کریمی‌دوستان و وحید (۱۳۹۲) می‌تواند ما را به سوی ارائه طبقه‌بندی جامعی از انواع روابط معنایی در واژه‌های مرکب زبان‌های ایرانی هدایت کند. این یافته‌ها همچنین می‌تواند مکمل فهرست‌های ارائه‌شده از سوی پژوهشگران سایر زبان‌های جهان (مانند Adams, 1973, 2001; Ryder, 1994; Costello & Keane, 2000; Moldovan et al., 2004; Estes & Jones, 2008; Szubert, 2012) باشد و گامی در جهت شناخت هرچه بیشتر روابط معنایی ترکیب‌ها به حساب آید.

از دیگر نتایج پژوهش این است که نشان می‌دهد بعضی از طبقه‌بندی‌های معنایی که برای ترکیب‌های اسم - اسم ارائه شده‌اند (مانند Costello & Keane, 2000) طبقه‌بندی‌هایی بسیار کلی هستند و نمی‌توانند جزئیات روابط معنایی بین اجزای ترکیب را نشان دهند. در نتیجه، تنوع روابط معنایی در واژه‌های مرکز درون‌مرکز اسم - اسم در کردی گهواره‌ای در چارچوب این

طبقه‌بندی قابل تحلیل و طبقه‌بندی نخواهد بود، زیرا اکثریت این روابط از قبیل منشأ، محتوا، کاربرد، نوع، مالکیت، اختصاص، زمان و غیره در گروه تفسیر «رابطه‌ای» قرار می‌گیرند و در نتیجه، تفاوت‌های مفهومی بین آن‌ها ناشناخته باقی می‌ماند.

۷. پی‌نوشت‌ها

1. compounding
2. compound word
3. endocentric compounds
4. semantic head
5. competition among relations in nominals (CARIN)
6. exocentric
7. relational
8. property
9. conjunctive
10. dvandva
11. appositive
12. hyponymy
13. subordinate
14. attributive
15. coordinate
16. hybrid
17. known - concept
18. usage
19. function
20. location
21. origin
22. cause
23. source
24. possession
25. content
26. resemblance

۸. منابع

- افشار، ط.، و زارعی، س. (۱۳۹۵). بررسی افعال مرکب در گویش کلهری زبان کردی با تکیه بر آثار ادبی معاصر. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*، ۳ (۱۵)، ۴۱ - ۵۴.

- بامشادی، پ.، و انصاریان، ش. (۱۳۹۶). ساخت ملکی در کردی گورانی: رویکردی رده‌شناختی. *زبان‌شناسی گویش‌های ایرانی*، ۲ (۱)، ۱ - ۲۲.
- جندو اسماعیل، ز. (۱۳۹۶). مقایسه‌ی واژه‌سازی زبان فارسی و زبان کردی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی. دانشگاه ارومیه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- جهان‌فر، ن. (۱۳۹۵). بررسی فرایند تکرار در گویش کردی کلهری براساس نظریه‌ی بهینگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی. دانشگاه ایلام، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- سبزواری، م. (۱۳۸۸). *ترکیب‌پذیری معنایی در اسامی مرکب فارسی امروز*. رساله دکتري زبان‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران.
- سبزواری، م. (۱۳۹۷). بررسی معنی‌سازی و استنباط و الگوهای مفهومی اسم‌های مرکب درون‌مرکز فارسی. *زبان‌پژوهی*، ۱۰ (۲۷)، ۴۹ - ۶۸.
- شرافت، ن. (۱۳۹۸). *فرایندهای واژه‌سازی در گویش کردی ایلامی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی. دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، تهران.
- عاصی، م.، و بدخشان، ا. (۱۳۸۹). رده‌بندی واژه‌های مرکب. *متن‌پژوهی ادبی*، ۴۶، ۷۱ - ۹۴.
- کریمی‌دوستان، غ.، و وحید، ا. (۱۳۹۲). تحلیل معنایی کلمات مرکب اسم - اسم در فارسی. *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۵ (۸)، ۶۵ - ۸۲.
- ملکی، م. (۱۳۹۲). کلمات مرکب راجی براساس طبقه‌بندی بیستو و اسکالیس. *مطالعات زبان و گویش‌های غرب ایران*، ۱ (۱)، ۱۲۹ - ۱۵۴.
- نادری، ف. (۱۴۰۰). *بررسی فرایند ترکیب غیرفعلی در زبان لکی*. رساله دکتري زبان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه.
- نادری، ف.، بدخشان، ا.، و کرانی، ا. (۱۴۰۰ الف). واژه‌های مرکب برون‌مرکز ترکیبی، استعاری و انتقالی در زبان لکی. *زبان‌شناسی گویش‌های ایرانی*، ۶ (۱)، ۱۸۹ - ۲۱۵.
- نادری، ف.، بدخشان، ا.، و کرانی، ا. (۱۴۰۰ ب). ترکیب درون‌مرکز غیرفعلی در لکی الشتری. *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی*، ۶ (۱)، ۳۱ - ۵۲.
- نادری، ف.، بدخشان، ا.، و کرانی، ا. (۱۴۰۱). تحلیل ترکیب‌های برون‌مرکز به‌ووریهی و همپایه در گویش الشتری. *مطالعات زبان و گویش‌های غرب ایران*، ۱۰ (۱)، ۵۹ - ۷۸.

- یاراحمدزهی، ن. (۱۳۸۸). اسامی و صفات مرکب درون‌مرکز و بیرون‌مرکز در فارسی. *زبان‌شناسی*، ۴۴، ۷۵-۸۶.

References

- Adams, V. (1973). *An introduction to modern English word formation*. Longman.
- Adams, V. (2001). *Complex words in English*. Pearson.
- Afshar, T., & Zarei, S. (2017). Investigating compound verbs in Kurdish (Kalhori Dialect) relying on contemporary literary works. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 3(15), 41–54. [In Persian].
- Aronoff, M., & Fudeman, K. (2011). *What is morphology?* (2nd ed.). Wiley - Blackwell.
- Assi, M., & Badakhshan, E. (2010). Classifying compound words. *Literary Text Research*, 46, 71–94. [In Persian].
- Bamshadi, P., & Ansarian, S. (2017). Possessive construction in Gurani Kurdish: A typological approach. *Journal of Iranian Dialects & Linguistics*, 2(1), 1–22. [In Persian].
- Bauer, L. (1983). *English word formation*. Cambridge University Press.
- Bauer, L. (2009). IE, Germanic: Danish. In R. Lieber & P. Štekauer (eds.), *The Oxford handbook of compounding* (pp. 400–416). Oxford University Press.
- Bauer, L. (2017). *Compounds and compounding*. Cambridge University Press.
- Bisetto, A., & Scalise, S. (2005). The classification of compounds. *Lingue e Linguaggio*, 4(2), 319–332.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. Holt, Rinehart and Winston.
- Costello, F.J., & Keane, M.T. (2000). Efficient creativity: constraint - guided conceptual combination. *Cognitive Science*, 24 (2), 229–349.
- Estes, Z., & Jones, L. (2008). Relational processing in conceptual combination and analogy. *Behavioral & Brain Sciences*, 31(4), 385–386.

- Fabb, N. (1998). Compounding. In A. Spencer & A.M. Zwicky (Eds.), *The handbook of morphology* (66–83). Blackwell.
- Jackendoff, R. (2002). *Foundations of language, brain, meaning, grammar, evolution*. Oxford University Press.
- Jahanfar, N. (2017). *An investigation of reduplication process in Kurdish according to optimality theory (Kalhori Dialect)*. M.A. Thesis in Linguistics, Ilam University, Ilam, Iran. [In Persian].
- Jindu Ismail, Z. (2018). A comparison between Farsi and Kurdish word making. MA Thesis in Persian Language and Literature. Urmia University, Urmia, Iran. [In Persian].
- KarimiDoustan, G., & Vahidi, A. (2013). A semantic analysis of noun-noun compounds in Persian. *Journal of Researches in Linguistics*, 5(8), 65–82. [In Persian].
- Katamba, F. (1993). *Morphology*, Macmillan Press LTD.
- Katamba, F., & Stonham, J. (2006). *Morphology*. Palgrave Macmillan.
- Maleki, M. (2013). Raji compounds according to Bisetto and Scalise classification. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 1(1), 129–154. [In Persian].
- McCarus, E. N. (2009). Kurdish. In G. Windfuhr (Ed.), *The Iranian languages* (pp. 587–633). Routledge.
- Moldovan, D., Badulescu, A., Tatu, M., Antohe, D., & Girju, R. (2004). Models for the semantic classification of noun phrases. In *Proceedings of the HLT - NAACL Workshop on Computational Lexical Semantics*, 60–67. Boston, MA.
- Naderi, F. (2021). *Non-verbal compounding in Laki language*. PhD Thesis in Linguistics, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. [In Persian].

- Naderi, F., Badakhshan, E., & Korani, A. (2021). Non-verbal endocentric compounds in Alashtari Laki. *Persian Language and Iranian Dialects*, 6(1), 31–52. doi: 10.22124/plid.2021.20330.1547 [In Persian].
- Naderi, F., Badakhshan, E., & Korani, A. (2022). Bahuvrihi and coordinative exocentric compounds in Alashtari dialect of Laki. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 10(1), 59–78. [In Persian].
- Naderi, F., Badakhshan, E., & Korrani, A. (2021). Synthetic, metaphorical and transpositional exocentric compound Words in Laki. *Journal of Iranian Dialects & Linguistics*, 6(1), 189–215. [In Persian].
- Ryder, M. E. (1994). *Ordered chaos: The interpretation of English noun - noun compounds*. University of California Press.
- Sabzevari, M. (2009). *Semantic compositionality of the compound nouns in Farsi*. PhD Thesis in Linguistics. Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran. [In Persian].
- Sabzevari, M. (2018). A study of meaning formation and inference and conceptual patterns of the endocentric compound nouns of Farsi. *Journal of Language Research*, 10(27), 49–68. [In Persian].
- Scalise, S., & Bisetto, A. (2009). The classification of compounds. In R. Lieber, & P. Stekauer (Eds.), *The Oxford handbook of compounding* (pp. 49–80). Oxford University Press.
- Sherafat, N. (2019). Word formation processes of Ilami Kurdish. M.A Thesis in Linguistics, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. [In Persian].
- Sheyholislami, J. (2015). The language varieties of the Kurds. In W. Taucher, M. Vogl & P. Webinger (Eds.), *The Kurds: History - religion - language – politics* (30–51). Austrian Federal Ministry of the Interior.
- Spencer, A. (1991). *Morphological theory. An introduction to word structure in*

generative grammar. Blackwell.

- Szubert, A. (2012). *Zur internen Semantik der substantivischen Komposita im Dänischen*. Wydawnictwo Naukowe.
- Tarasova, E. (2013). *Some new insights into the semantics of English N+N compounds*. Ph.D. Thesis, Victoria University of Wellington.
- ten Hacken, P. (2016). Introduction: compounds and their meaning. In P. ten Hacken (ed.), *The semantics of compounding* (pp. 1–11). Cambridge University Press.
- Yarahmadzahi, N. (2009). Endocentric and exocentric compound nouns and adjectives in Persian. *Linguistics*, 44, 75–86. [In Persian].